

gressionis perversitatem; et propter hoc convenientius dicitur *delictorum* quam peccatorum.

Ad sextum dicendum, quod in hoc quod aliquis peccat, laeditur iustitia, et laeditur peccans; et secundum hoc, ille qui peccantem arguit, ad duo potest attendere; scilicet ad laesionem iustitiae (sed hoc proprie est ejus cui commissa est custodia iustitiae, quae est commune bonum, scilicet praelati, qui est persona publica); et iterum ad laesionem peccantis; et hoc est proprie ejus cui competit defectibus ejus subvenire. Et quia hoc est proprium amicitiae; quae, secundum Philosophum in 9 Ethic. (cap. 5), magis subvenire facit amico in damnis virtutum quam in damnis exteriorum rerum; ideo directe pertinet ad caritatem: unde quamvis correctio sit actus iustitiae, tamen correctio est actus caritatis, sive misericordiae. Quia tamen bonum privatum debet ad bonum publicum ordinari sicut ad finem, ideo etiam corripiens ex caritate ad laesionem iustitiae aliquo modo respicit; et secundum hoc intelligenda est Glossa inducta.

ARTICULUS II.

Utrum quilibet ex praeepto ad correptionem fraternali teneatur. — (2-2, qu. 53, art. 2, 3, 4.)

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod non quilibet ex praeepto ad correptionem fraternali teneatur. Dicit enim Hieronymus (1) (in cap. 2, Malach.): *Sacerdotes studeant illud evangelicum implere: Si peccaverit in te frater tuus etc.* Ergo videtur quod soli sacerdotes ad hoc teneantur.

2. Praeterea, quicumque aliquem corripit, curam illius gerit. Sed soli praelati tenentur ex praeepto curam de subditis habere. Ergo soli ipsi tenentur ex praeepto ad corripiendum.

3. Praeterea, ad praeepta obligatur aliquis semper; ad consilia autem, non nisi in aliquo casu speciali. Sed ad corripiendum non obligatur aliquis nisi in casu necessitatis; alias oporteret hominem omnia negotia sua dimittere, et correptioni insistere, cum quotidie corripiendi occurrant. Ergo correctio fraternali non cadit sub praeepto, sed sub consilio.

4. Praeterea, homo propter votum religionis non absolvitur a praeeptis Dei. Si ergo homo quilibet ex praeepto teneretur fratrem corripere, videtur quod religiosi deberent de claustris suis exire ad corripiendum saeculares delinquentes; quod falsum est, quia sic religionis observantia periret.

5. Praeterea, homo non debet excitare sibi odium proximi; quia Gregorius dicit (8 Moral., cap. 24): *Non est timendum ne is qui arguit contumeliosius inferat; sed timendum ne tractus ad odium deterior fiat.* Sed frequenter ex correptione odium generatur, quia veritas odium parit. Ergo non tenetur homo ad corripiendum.

6. Praeterea, ibi debet homo corripere ubi habet arbitrium; (2) sicut dicit Glossa (Hieronymi 18), super illud: *Si peccaverit in te etc.*: *Si enim in*

(1) Haec ex Origene potius colligi possunt hom. 7 in Josue ubi reperitur etiam verba quae habeantur infra in resp. ad 1 (Ex edit. P. Nicolai).

(2) Nicolai: Sed, sicut dicit etc. et mox si in Denn.

Deum peccavit, non est nostri arbitrii. Cum ergo omne peccatum sit in Deum, non possumus de peccato corripere.

Sed contra, super illud Matth. 18: *Si peccaverit in te etc.*, dicit Glossa: *Ita peccat qui fratrem suum peccare videt, et tacet, sicut qui poenitentem non indulget.* Sed ad indulgendum peccanti omnes ex praeepto caritatis tenentur. Ergo et ad corripiendum delinquentes.

Praeterea, eleemosynae spirituales sunt magis necessariae quam corporales. Sed eleemosyna corporalis est sub praeepto; ut supra, dist. 13, qu. 1, art. 1, quaestione 4, dictum est. Ergo et correctio peccantium, cum sit spiritualis eleemosyna, ut ibi dictum est.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod peccator corripiens non peccet. 1. Joan. 1, 8: *Si dixerimus quod peccatum non habemus, nos ipsos seducimus.* Si ergo peccatoris non est corripere, nullus poterit alterum corripere.

2. Praeterea, nullus propter peccatum excusatur ab observatione praeepti. Ergo peccator tenetur ad corripiendum, cum sit in praeepto; et si non corripit, peccat. Si ergo peccando corripere, esset perplexus; quod est inconveniens.

3. Praeterea, eleemosyna corporalis est minus necessaria quam spiritualis. Sed peccator dans eleemosynam corporalem, non peccat. Ergo nec corripiendo; cum correctio sit spiritualis eleemosyna, ut dictum est.

4. Praeterea, majus est docere sacram Scripturam quam aliquem singulariter admonere; quia hoc cujuslibet est, sed non illud. Sed, ut quidam dicunt, docens sacram Scripturam non peccat, quamvis in peccato existat. Ergo multo minus corripiens ex caritate fratrem, peccat, quamvis ipse in peccato existat.

5. Sed contra, quicumque aliquem corripit, quodammodo ipsum iudicat. Sed qui iudicat in altero quod commisit, seipsum condemnat, ut patet Rom. 2. Ergo peccator corripiendo alterum peccat.

6. Praeterea, Philosophus dicit in 10 Ethic. (cap. 1), quod sermones qui sunt de moribus, cum dissonant his quae videntur secundum sensum in eo qui eos dicit, contemnuntur, et veritatem interrimunt. Sed in peccatore qui corripit alterum de peccato, ea quae videntur de ipso ad sensum, dissonant sermonibus. Ergo interimit, in quantum in se est, veritatem. Sed hoc est peccatum. Ergo talis corripiendo peccat.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod aliquis non teneatur corripere praelatum suum. Galat. 2, super illud: *In faciem ejus restitit*, dicit Glossa, *tantum par.* Ergo si par non fuisset, non potuisset eum corripere; et ita videtur quod fraternali correptione non se extendat ad praelatos.

2. Praeterea, Dionysius in epistolis suis (epist. 8 ad Demophil.), arguit Demophilum monachum de hoc quod sacerdotem corripuerat, quia erat eo superior. Ergo fraternali correptione non se extendit ad superiores.

3. Praeterea, 2 Regum 6, Oza legitur percus-

sus a Domino, quia aream tetigit. Sed per aream significatur praelatus, per Ozam subditus. Ergo peccat subditus corripendo praelatum.

4. Praeterea, Gregorius dicit in Pastoralis (part. 5, admon. 3): *Admonendi sunt subditi, ne praepositorum suorum vitam temere iudicent, si quid eos fortasse agere reprehensibile vident.* Ergo videtur quod sit temeritatis praelatum arguere delinquentem.

5. Praeterea, Gregorius dicit (1) (de Pastoralis cura, part. 1, cap. 2): *Sanctorum vitam corrigere quis non praesumat, nisi de se meliora sentiat.* Sed hoc videtur esse praesumptuosum quod homo de se sentiat meliora quam de praelato suo. Ergo non sunt corripiendi.

Sed contra, correctio fraternali, cum sit spiritualis eleemosyna, opus misericordiae est. Sed misericordia maxime praelato debetur, qui in maximo periculo constitutus est; unde Augustinus dicit in regula: *Non solum autem vestri, sed etiam ipsius, scilicet praelati, miseremini, qui inter vos quanto in loco superiori, tanto in periculo majori versatur.* Ergo correctio fraternali se extendit etiam ad praelatos.

Praeterea, Eccl. 17, 12, dicitur, quia *Deus mandavit unicuique de proximo suo.* Sed praelatus noster proximus est. Ergo cum corripere debemus si delinquat.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod per legis divinae praeepta homines sufficienter in hac vita ordinantur. Sicut autem in exercitu, ut Philosophus dicit in 11 Metaph. (text. com. 32), est duplex ordo; unus quo totus exercitus ad duem ordinatur; alius quo singuli de exercitu ordinantur ad invicem: ita et in conversatione hujus vitae, omnium qui in aliqua communitate congregantur, est duplex ordo; unus ad praelatum, alius singulorum ad invicem. Unde uterque ordo debet praeepto divinae legis institui. Ordo autem praelati ad subditum consistit in hoc ut omnes subditi ad bonum commune, quod praelatus intendere debet, intendant, et quod praelatus eos ad hoc dirigat. Ordo autem singulorum ad invicem est ut unusquisque alteri auxilium praebat ad bonum suum consequendum; unde sicut praelatis ex praeepto incumbit ut subditorum curam gerant, et subditi ut praelatis obediant; ita et coaequalibus ad invicem, ut sibi invicem auxilium ferant non solum in corporalibus, sed etiam in spiritualibus magis; et ideo cum maximum auxilium homini per correptionem in spiritualibus adhibeatur, praeeptum divinae legis ad hoc se extendere debet.

Ad primum ergo dicendum, quod Hieronymus (Origenes) loquitur de correptione cui adjungitur correctio, quod patet ex hoc quod subjungit: *Quae est enim misericordia parcere uni, et omnes in discrimen adducere?* et talis correctio solum praelatis competit.

Ad secundum dicendum, quod curam alienius aliquis simpliciter habere potest, et secundum quid. Simpliciter quidem curam alienius habet, cujus dispositioni totum regimen vitae ipsius subditur; quia providentia et cura respiciunt ordinem ad finem, ad quem homo per totam vitam suam inten-

(1) Haec appendix apud Gregorium non occurrit (Ex edit. P. Nicolai).

dit; et sic curam alterius non habet aliquis nisi praelatus, qui habet propter hoc super subditum imperium. Sed secundum quid quantum ad aliquid; ut ad subveniendum in aliquo particulari casu, quilibet habet curam alterius; quia *unicuique mandavit Deus de proximo suo*; Eccl. 17, 12; et secundum Apostolum 1 Cor. 12, 12, *pro se invicem sollicita sunt membra.*

Ad tertium dicendum, quod etiam praeepta affirmativa non obligant ad semper, quamvis semper obligent; et ideo ad illud ad quod in aliquo casu implendum obligamur, et non in alio, non est consilium, sed praeeptum; quia consilium nunquam obligat, nisi per hoc quod in praeeptum transit ex aliquo accidenti. Tempus autem ad quod obligat, est cum delinquens occurrit ipsi corripiendi, et corripere potest commode, et speratur emendatio, et non est alius cui ex officio incumbat corripere; vel si ille cui incumbit, negligens appareat in corrigendo. Si enim non speraretur emendatio, sed magis deterioratio propter impatientiam corrigendi, excusaretur a praeepto; similiter si praelatus diligens appareret ad corrigendum subditum suum.

Ad quartum dicendum, quod quidam dicunt, quod monachus non debet exire claustrum ut corripiat delinquentes, quia vacat operi meliori, scilicet contemplationi. Sed hoc non videtur verum; quia etiam aliquis a contemplatione abstrahitur, ut saluti proximorum subveniat. Et ideo dicendum, quod si monacho opportunitas corripiendi advenerit, ipse etiam corripere tenetur; sed non tenetur quaerere delinquentem exiens claustrum, ad ordinem sui statuta frangere, ne ipse in periculum incidat, a quo alium liberare tenetur.

Ad quintum dicendum, quod semper vitandum est ne ex correctione sequatur odium nostra culpa, scilicet ex indiscreta correptione. Si autem ad odium provocetur ex quo debet ad dilectionem incitari, non est curandum, praecipue quando ejus peccatum in damnum aliorum vergit, vel etiam damnum sequens, vel peccatum ipsum est gravius odio quod in nos excitamus; vel quando speramus quod odium paulatim tepescat, et tandem correctio sequetur (1); quia, sicut dicit Chrysostomus (super 2 Epist. ad Tim., hom. 7), *melius est odium propter Deum quam amicitia quae est propter ipsum.* Cum enim propter ipsum amamur, debitores Dei sumus; cum odio propter ipsum habemur, debitorem eum nobis facimus.

Ad sextum dicendum, quod Glossa intelligenda est, quando peccator in Deum, id est solo Deo sciente; vel loquitur non quantum ad correptionem, sed quantum ad remissionem quae sequitur; quia illud quod est ex parte nostra, possumus remittere, sed non quod est ex parte Dei.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quod ille qui est in simili peccato, vel majori, non potest alium corripere, sive illud notorium sit sive occultum; propter hoc quod alterum iudicans, contra seipsum sententiam profert. Alii autem dicunt, quod si sit peccatum occultum, absque peccato potest corripere; non autem si sit notorium. Utraque autem opinio quantum ad aliquid vera est. Dupliciter enim aliquis corripere potest. Uno modo ex officio, sicut praelati corripunt; et sic

(1) Al. et tamen correptione sequitur.

videtur prima opinio habere veritatem; quia quancumque aliquis indigne utitur officio suo, peccat; ille autem qui est in mortali peccato, etiam occulto, indigne utitur officio praelationis; unde peccat corripendo, vel quicquid aliud proprii officii exequatur. Alio modo aliquis corripit ex zelo caritatis, non ut Ecclesiae minister; et tunc in correptione non potest esse peccatum, nisi ratione scandali, quod non consurgit nisi de peccato notorio; et secundum hoc secunda opinio habet veritatem. Unde sive praelatus, sive subditus etiam in peccato notorio existens, aliquem peccare viderit, potest eum admonere non per modum corripientis, sed per modum rogantis, ut exemplo suo non incitetur ad malum.

Ad primum ergo dicendum, quod peccatum veniale non reddit aliquem indignum executione officii sacri, sicut peccatum mortale; nec ita notum est scandalizare, quia ab eis nullus invenitur immunis; et ideo existens in peccato veniali non peccat, etiam si de eodem corripatur, nisi probabiliter ex correptione scandalum sequi videatur; et de hoc peccato, scilicet veniali, loquitur auctoritas inducta.

Ad secundum dicendum, quod peccator non est perplexus; nec tamen absolvitur a praecepto corripendi. Potest enim peccatum dimittere, vel officium resignare, aut etiam humiliter peccatum suum recognoscens alium admonere rogando; et tunc non peccat.

Ad tertium dicendum, quod in elemosyna corporali non invenitur aliquis dissensus ad vitam, quia in peccato vivitur, sicut de correptione dictum est; et ideo peccator elemosynam dans, non scandalizat, sicut corripendo scandalum generat.

Ad quartum dicendum, quod docere sacram Scripturam dupliciter contingit. Uno modo ex officio praelationis, sicut qui praedicat, docet; non enim licet alicui praedicare, nisi officium praelationis habeat, vel ex auctoritate alicujus praelationis habeat; Rom. 10, 13: *Quomodo praedicabunt, nisi mittantur?* Alio modo ex officio magisterii, sicut magistri Theologiae docent. Dicunt ergo quidam, quod ille qui primo modo docet, peccat mortaliter, si sit in peccato mortali notorio; non autem ille qui secundo modo docet. Sed hoc est falsum; quia eorum qui docent sacram Scripturam est idem finis et eorum qui sacram Scripturam ediderunt; unde, cum ad hoc ordinetur Scripturae editio, ut ad vitam aeternam homo perveniat, ut patet Joan. 10; quicumque impedit finem doctrinae, docendo peccat. Impedit autem qui sacram Scripturam in peccato docet, quia ore se profitetur nosse Deum, factis autem negat. Et dicendum, quod ille qui est in peccato notorio, peccat sive sic, sive sic doceat; sed ille qui est in peccato occulto, peccat si primo modo doceat, non autem si secundo.

Et quia aliae rationes videntur concludere quod nullo modo corripere liceat ei qui est in peccato; ideo dicendum ad quintum, quod ex hoc ipso quod aliquis alium corripendo iudicat, si in eodem peccato sit, seipsum condemnat, id est condemnabilem seipsum ostendit, non tamen novam causam damnationis superadjicit.

Ad sextum dicendum, quod ratio illa procedit de peccato manifesto.

Solutio III. Ad tertiam questionem dicendum, quod quidam dicunt, quod correptio fraterna non

se extendit ad praelatos; tum quia non debet homo os ponere in caelum; tum quia de facili scandalizari possunt praelati, si a subditis corripiantur. Sed hoc nihil est; quia praelati, inquantum peccant, non sunt caelum, et secundum hoc eis correptio debetur; nec iterum qui eos caritative corripit, in eos os ponit, id est contra eos, sed pro eis, quia ad utilitatem eorum eos admonet; nec iterum praesumere debet quis de praelato quod injuste scandalizetur, nisi contrarium constet, quia ipsi sunt in statu perfectionis; scandalum autem passivum non convenit perfectis, sed pusillis. Et ideo dicendum est, quod praelatus ex hoc quod est persona publica, et vicem Dei super subditos gerens, non amittit ea quae sunt propria illius singularis personae; et ideo omnia illa quae debentur alicui ex affectu fraterno, qui ad omnes homines habendus est, etiam praelato debentur, sicut etiam ipse aliis debet ea quae affectus caritatis exposulat; nec ab his ratione praelationis excusatur. Et ideo, secundum alios, praeceptum de fraterna correptione etiam ad praelatos se extendit, ut corripiantur a subditis; et sicut ea quae sunt caritatis ad subditos praelatus taliter gerere debet, ut nullum auctoritati praedictum generetur; ne dum nimium servatur humilitas, regendi frangatur auctoritas, ut Augustinus dicit (in Regula, ut sup.); ita correptio ad praelatos taliter debet fieri, ne aliquod reverentiae subtrahatur; et ideo dicitur 1 Timoth. 3, 1: *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem.*

Ad primum ergo dicendum, quod Paulus in faciem Petro coram omnibus restitit, sicut ibidem dicitur. Hoc autem excedit modum fraternae correptionis, quae praelatis a subditis debetur. Non enim praelati a subditis corripuntur, sed humiliter in privato corripendi sunt, nisi immineret periculum fidei; tunc enim praelatus minor fieret, si in infidelitatem laboraret, et subditus fidelis major.

Ad secundum dicendum, quod monachus ille arguitur de hoc quod injuste corripuit sacerdotem recte agentem, et de hoc quod correptionem usque ad correctionem extendit poenam inferendo, quia sacerdotem percussit, et eum ab Ecclesia amovit. Quamvis autem praelati sint corripendi a subditis; non tamen est eis poena intelligenda, sed recurrendum ad superiorem denuntiando; vel si non habet superiorem, recurat ad Deum, qui eum emendet, vel de medio subtrahat.

Ad tertium dicendum, quod tangere arcam non erat levitarum, sed sacerdotum; et ideo Oza percussus fuit, quia officium superioris usurpavit. Sed fraterna correptio non sequitur officium, sed affectum caritatis; et ideo non concludit ratio de fraterna correptione, sed de correptione quae est a praelatis adhibenda, quam subditus praelatis non potest adhibere.

Ad quartum dicendum, quod Gregorius prohibet iudicium temeritatis, ne scilicet aliquis praelatorum facta de facili in malum convertat, vel de eis coram aliis obloquatur; non autem iudicium fraternae correptionis prohibet eum reverentia causatum.

Ad quintum dicendum, quod quamvis praesumptuosum sit quod aliquis simpliciter se alteri praeferat in bonitate, praecipue sancto viro; tamen non est praesumptuosum quantum ad aliquod factum,

si praelatus non faciat illud (1), de se meliora sentire.

ARTICULUS III.

Utrum oporteat quod fraterna admonitio praecedat denuntiationem Ecclesiae faciendam — (2-2, qu. 53, art. 7 et 8.)

Ad tertium sic proceditur. 1. Videtur, quod non oporteat quod fraterna admonitio praecedat denuntiationem Ecclesiae faciendam. Quia secundum Augustinum in lib. de Mendacio (cap. 13), ex factis sanctorum colligimus quid in Scripturis sentire debeamus. Sed Christus denunciavit Judam discipulis ante admonitionem factam, ut patet Joan. 15; similiter Petrus damnavit Ananiam et Saphiram ante aliquam admonitionem, ut patet Act. 5; similiter Paulus reprehendit Petrum coram omnibus, nulla monitione secreta praecedente. Ergo videtur quod non semper admonitio fraterna debet praecedere denuntiationem Ecclesiae faciendam.

2. Praeterea, majori periculo magis debet homo obviare. Sed aliquando majus periculum imminet, si peccatum non publicetur, quam sit malum infamatio unius hominis: quia peccator latens potest multos corrumpere in fide vel moribus; quod non posset facere in publicum ejus peccato deducto: aut etiam infamatur multitudo, si peccatum unus de multitudine committat; nec talis infamia aboletur nisi per poenam peccati, quae non potest inferri, nisi peccatum ad publicum deducatur. Ergo nec semper debet denuntiationem admonitio praecedere.

3. Praeterea, accusare in capitulo est dicere Ecclesiae. Sed religiosi frequenter se invicem accusant in capitulo nulla admonitione praecedente. Ergo non oportet quod semper admonitio denuntiationem praecedat.

4. Praeterea, gravior via procedendi contra crimina est si per accusationem vel etiam per inquisitionem procedatur, quam si per denuntiationem: quia etiam major poena infligitur. Sed aliquis potest procedere ad accusationem non praecedente admonitione, inquisitione tamen facta, sicut Innocentius III dicit in Decretali (2). Ergo nec denuntiationem oportet quod admonitio praecedat.

5. Praeterea, nullus tenetur alteri obedire contra praeceptum divinum. Sed si praelatus praecipere alicui scienti crimen fratris sui quod ei diceret, teneretur dicere ante admonitionem; et similiter si praecipere illi qui crimen commisit: tamen praelatus peccaret quaerendo, quia secundum ordinem juris petitur iuramentum de veritate dicenda etiam in causa criminali ab eo qui accusatur. Ergo videtur quod non sit de necessitate praecipiti quod admonitio denuntiationem praecedat.

Sed contra est quod dicit Glossa (Beda et Rabani) Math. 18, super illud: *Si peccaverit in te, etc.: Hoc ordine vitare scandalum debemus.* Sed debitum est ex praecepto obligante. Ergo ordo correptionis est in praecepto.

Praeterea, propter hoc fraterna correptio est in praecepto, ut homo fratrem suum a peccato eripiat. Sed quandoque fratri daretur peccati occasio.

(1) Al. quantum ad illud de se etc. Nicolai etiam illud.
(2) Nempe Decretali *Qualibet* Extra de accusationibus ex Concilio Lateranensi generali, sub finem Decretalis (Ex edit. P. Nicolai).

sio, si statim in publicum proderetur; unde Glossa (Hieronymi) dicit ibidem: *Corripere ipsum inter te et ipsum solum, ne publice correptus verecundiam perdat, qua perdit in peccato remanet.* Ergo secundum necessitatem praecipiti debet admonitio privata denuntiationem praecedere.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod inconvenienter in ordine correptionis ponatur testimonium inductio. Quia aut iste correptionis ordo intelligitur de peccato publico, aut occulto. Si de publico, non oportet inducere testes, quia manifestum est. Si de occulto, non oportet manifestari nescientibus, quia sic esset homo proditor criminis. Ergo videtur quod nullo modo testimonium adhibitio requiratur.

2. Praeterea, Augustinus dicit in regula, ubi ordinem fraternae correptionis ponit, quod aliis (scilicet testibus) peccatum fratris demonstratur, per quos convincendus est, si negaverit. Sed aliquis non potest convinci per unum testem, quia in ore duorum vel trium testimonium debet stare omne verbum. Ergo inconvenienter dicitur quod testis unus vel duo adhibeantur; quia semper debent esse duo ad minus.

3. Praeterea, correptio etiam debet fieri de peccato semel facto. Sed ad illud quod jam factum est, non possunt adhiberi testes, ut videntur qui non viderunt: quandoque etiam non reiteratur de facili; aut si reiteratur, peccator sibi a corripiente cavet, ne etiam ipse videre possit peccantem, nedum nisi alius inductus ad videndum: nec iterum debet ille qui peccatum fratris scit, ei dare aliquam occasionem peccatum iterandi, ut deprehendi possit, quia sic esset peccati particeps. Ergo videtur quod testimonium inductio non requiratur ad correptionem.

4. Praeterea, dicere praelato, est dicere Ecclesiae. Sed Augustinus dicit in regula, quod antequam aliis demonstraretur, per quos convincendus est, si negaverit, prius praeposito debet ostendi, si neglexerit admonitus corrigi. Ergo videtur quod testimonium adhibitio non debeat praecedere denuntiationem, sed sequi.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod correptio quantum ad monitionem secretam debet esse dura. Math. 5, 7, et Lucae 5, 7, Joannes Baptista dixit: *Genimina viperarum*; quae fuit durissima correptio. Ergo videtur quod debeat aliquis alterum dure corrigere.

2. Praeterea, Tit. 1, 15, dicitur: *Argue illos dure.*

3. Praeterea, ad correptionem fratrum incitatur ira per zelum. Sed ira asperitatem habet. Ergo debet aliquis aspere corrigi.

Sed contra, Gal. 6, 1: *Vos qui spirituales estis instruite hujusmodi in spiritu lenitatis.* Ergo videtur quod non debeat dure corripi.

Praeterea, Augustinus (1) dicit (super Psalm.

(1) Nicolai: Augustinus in Psalm. 140, super illud: *Corripit me justus in misericordia, et arguet, sic ait: Arguet me, sed in misericordia. Emendabit me, quia persequitur? Absit. Emendandus est potius ipse, si alio emendat. Quae ergo emendat? In misericordia: et arguet me, sed non edit; immo eo magis arguet me, quia non edit. In quo arguet? In misericordia etc. Ergo debet etc.*

140, 1): *Corripiat justus in misericordia, et arguat.* Ergo debet esse lenis correato.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod secundum Philosophum in 5 Ethic., minus malum, ex hoc quod praeeligitur respectu magis mali, accipit rationem magis boni; et ideo medicus corporalis hominem, si potest, ab infirmitate totaliter liberat; si autem non potest, eligit minus malum, ut occurrat magis malo; sicut amputare unum membrum, ne totum corpus inficiatur; et hunc ordinem Dominus servari praecepit, cum peccatoribus corripiendo spiritualiter medicamur. Peccator autem ex peccato duo mala incurrit; innocentiae damnus, et famae dispendium; et ideo prius tentandum est ut taliter innocentia restitatur quod fama etiam conservetur. Sin autem, debet (1) negligi fama, ut conscientia reparetur, famae etiam dispendio subveniri, si aliter non potest, debet quantum potest; ut scilicet primo paucis, et postea multis crimen prodatur. Et ideo Dominus hunc ordinem corripendi statuit, ut primo frater corripatur secreto, ut sic et innocentiam recuperet, et famam non perdat: quod si haec medicina non fuerit efficax, debet paucis ostendi, ut non totaliter fama perdat; et deinde si non corripitur, debet omnino fama negligi, et in publicum prodari: quod si etiam publica correatio vel admonitio non profuerit, debet omnino abscondi iudicio Ecclesiae, ut sit sicut ethnicus et publicanus (Matth. 18). Et ideo dicendum, quod sicut correatio fraterna cadit in praecepto, ita et correatio nis ordo.

Ad primum ergo dicendum, quod in observatione praeceptorum semper ad intentionem praecipientis et rationem praecipit attendendum est. Ideo autem Dominus praecepit ut secreta admonitio publicam denuntiationem praecederet, ut expectaretur emendatio vitae, et famae parceretur peccatoris: et quia Dominus sciebat Judam non emendandum fore, si ipsum admoneret, sed magis exasperandum; quia non est probabile quod verba moverent quem tot miracula visa non moverent; ideo ipsum non praemonuit: et quia etiam sciebat ex hoc forte magis exasperandum, et deteriore fieri. Nec tamen est simile de ipso et nobis: quia ipse secreta cordium sciebat, et futuros eventus, non autem nos; et ideo, nisi certissimis signis appareat incorrigibilitas, et exasperatio ipsius futura, non debet fraterna admonitio praetermitti. De Petro autem dicendum est, quod forte peccatum eorum erat publicum, vel statim publicandum: vel forte sciebat monitione ipsis non valituram: vel etiam consilio Spiritus sancti fecit ad terrorem, quia hoc competeat statui primitivae Ecclesiae, ne veniret ejus auctoritas in contemptum. De Paulo autem patet responsio. Quia Petrus coram omnibus peccavit, ideo oportebat eum coram omnibus redargui. Hic autem ordo servandus est in peccatis occultis; unde dicitur (loc. cit.): *Si peccaverit in te, id est te solo sciente.*

Ad secundum dicendum, quod in peccatis considerandum est, utrum peccatum sit omnino occultum, aut ad notitiam aliorum devenit, aut in promptu sit ut deveniat. Si autem peccatum jam ad notitiam aliorum devenit, tunc debet denuntiari ei qui habet potestatem corrigendi, ut qui

(1) *Id.* sic debet.

sunt scandalizati de culpa, acidifcentur de poena. Si autem nondum in publicum devenit, sed est in via deveniendi; tunc etiam denuntiandum est, ut scandalo futuro occurratur. Si autem sit omnino occultum, tunc considerandum est, utrum emendatio peccantis expectari probabiliter possit, aut non; quod quidem facile adverti poterit, si consideretur utrum aliquis ex electione vel passione peccavit, sive ex malitia vel infirmitate, quod idem est; quod quidem perpendi potest ex conditione peccantis, et ex iteratione actus. Quia si aliquis frequenter et quasi improbitate sine freno in aliquid peccatum lapsus est, signum est quod ex malitia vel electione peccat, et non facile emendatur. Si autem semel occasione peccandi oblata, in peccatum ruit, et postea tristitiam et verecundiam de peccato ostendit, signum est quod sit peccatum ex passione vel ex infirmitate, et quod de facili emendatur. Si ergo emendatio speretur, debet admonitio praecedere, et denuntiatio differri quousque videatur quomodo emendatur peccator; nisi forte immineret occasio similis in peccatum ruendi, quam tamen declinare non vellet admonitus; tunc enim deberet praelato denuntiari, ne in praecipitium iret. Si autem non speretur emendatio, tunc considerandum est, an illud peccatum sit infectivum aliorum, sicut est haeresis vel fornicatio, vel aliquid hujusmodi; aut etiam cedat in aliquid damnus alterius, sicut furtum vel homicidium, et hujusmodi. Si enim non cedat in damnus alterius, nec sit infectivum peccatum, tunc potest denuntiatio differri quousque videatur admonitionis effectus, praecipue si emendationem promittit. Si autem est infectivum aliorum, debet denuntiari praelato, ut gregi suo caveat. Sicut enim dicit Hieronymus (Origenes), *quae misericordia est parcere uni, et multos in discrimen adducere?* Polluitur populus ex uno peccatore, sicut ex una ove morbida universus gregis. Semper enim bonum multorum debet praeferrì bono unius. Unde etiam fama unius negligi debet, ut innocentia vel fama multitudinis conservetur. Si autem vergat in damnus corporale alterius, debet fieri comparatio illius damni ad damnus famae istius, et illi damno quod praeponderat obviandum magis.

Ad tertium dicendum, quod de levibus peccatis non surgit infamia nec scandalum, et ideo de talibus non est vis, si quis in capitulo accusetur, admonitione praetermissa: nisi forte probabiliter credi possit quod tali accusatione magis deterioratur qui corrigitur; et collegio etiam non multum prosit, ejus bonum semper praeponderandum est bono unius; unde et aliquando, etiam si peccantis emendatio non expectetur, potest aliquis coram multitudine accusari, si profectus multitudinis credatur: sed de peccatis ex quibus posset infamiam surgere, non deberet aliquis in publico accusari, nisi aliis praemissis quae ordo fraternae correatio nis deposcit; et graviter peccaret accusans, sicut fratrem suum infamans.

Ad quartum dicendum, quod etiam ad accusationem, ut quidam dicunt, procedi non debet secundum forum conscientiae, monitione non praemissa, nec emendatione expectata, nisi forte majori periculo obviandum videatur, aut peccatum sit publicum; quamvis secundum forum causarum non requiratur quod accusationem praecedat admonitio, sed solum inquisitio. Inquisitio vero non est facienda nisi de notorio peccato; quia oportet quod in-

quisitionem praecedat clamosa insinuatō: et ideo secreta admonitio non requiritur de necessitate. Vel dicendum secundum alios, quod in accusatione non agitur ad emendationem peccantis, sed ad bonum commune, scilicet justitiam conservandam per punitionem delinquentis; et ideo accusatio in iudicio bona conscientia potest fieri, etiam si admonitio non praecedat, nec est contra praeceptum Domini, quod intelligitur, quando agitur ad emendationem peccantis.

Ad quintum dicendum, quod praeceptum alicui factum a praelato suo de peccato alterius publicando in eo casu in quo publicari non debet, potest fieri vel in iudicio, vel extra iudicium. Si extra iudicium, peccat praecipiens; nec ille cui praecipitur, obviare tenetur. Si autem in iudicio ordine juris exigente iudex alicui praecipiat ut peccatum suum vel alterius confiteatur, non peccat praecipiendo, quia ipse non exigit, sed accusans cui iudex jus reddere debet; et tunc tenetur quis profiteri ad praeceptum iudicis peccatum suum, vel alterius; vel appellare, si contra ordinem juris ei praecipitur; et tunc publicans peccatum occultum, vitat majus malum, scilicet disciplinae juris enervationem. Tamen iudex deberet dissimulare quantum posset, ne tale praeceptum faceret salvo ordine juris, et praecipue in capitulo, ubi magis per aequitatem procedendum est quam secundum rigorem juris.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod quando medicina levis, a qua incipiendum est, non proficit, tunc debet medicus efficaciorum medicinarum apponere; non tamen statim efficacissimam, sed paulatim procedendum est, ut quam minus potest fieri, gravetur ille cui medicari volumus; et ideo si prima medicina, scilicet admonitio praecedens secreta, non prosit, quia peccatum iterari videtur; oportet ad ulteriora procedi, ut paucis ostendatur, et talibus qui possunt prodesse, et quibus non creditur quod obsint diffamando; et illi principaliter adhibetur ut admoveant; secundo ut admonitionis factae sint testes; tertio ut negantem coram Ecclesia convincant, ut Augustinus dicit in Regula: *Prius tamen, scilicet quam in publicum prodatur, alteri vel tertio demonstratur, ut duorum vel trium possit ore convinci.*

Ad primum ergo dicendum, quod quidam dicunt, quod iste modus corripendi servandus est, quando peccatum non est omnino publicum nec omnino occultum, sed ab aliquibus scitum; unde dicunt, quod non possunt alii advocari, nisi qui sciunt, ad quos etiam pertinet correatio. Sic enim exponunt: *Si peccaverit in te, id est te solo sciente, frater tuus, corripe eum inter te et ipsam solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum. Si te non audierit, et nullus alius sciat, non debes ultra procedere. Si autem alius alii sciant, non debes ultra procedere. Si autem alius alii sciant, non debes ultra procedere. Si autem alius alii sciant, non debes ultra procedere. Si autem alius alii sciant, non debes ultra procedere.* Sed hoc non videtur esse secundum intentionem Evangelii; quia si illi qui adhibentur, alias seivissent, non oporteret eos adhibere ad videndum, sed statim per eos posset convinci. Et praeterea Hieronymus (Origenes) dicit, quod non est misericordia parcere uni, et omnes in discrimen adducere; quod fieret, si peccatum quod est aliis nocivum, non publicaretur ad correatio nem. Unde patet quod si peccatum in aliorum detrimentum vergat, debet aliis dici, quantumcumque sit occultum; et etiam si non vergat in detrimentum alterius nisi in illius qui peccat, ut

patet secundum Augustinum in regula, ubi sic dicit: *Innocentes non estis, si fratres vestros, quos iudicando corrigere potestis, tacendo perire permittatis.* Nec ex hoc aliquis efficitur proditor criminis; quia non manifestat crimen ad infamandum, sed ad corrigendum.

Ad secundum dicendum, quod unus testis inducitur ad admonendum, sed duo ad convincendum. Vel dicendum, quod ipse denuntians cum uno teste sufficit ad denuntiandum, quia per hoc fit aliqua praesumptio iudici; sed ad decisionem causae requiruntur duo testes.

Ad tertium dicendum, quod non potest intelligi quod aliquis ex praecedenti monitione non sit emendatus, nisi per hoc quod actum iterat; unde ad hoc inducendi sunt testes, ut actum iteratum videant, ut patet per Augustinum, qui dicit (ubi supra): *Prius alteri, vel tertio demonstrandum, scilicet actum peccati.* Non tamen debet aliqua occasio praeheri ut peccatum iteret, intentione convincendi; quia non sunt facienda mala ut veniant bona; Rom. 5. Si tamen actus iterati ostendi testibus non possint, debent tamen adhiberi, ut coram ipsis recognoscat, vel saltem ut ipsi admoveant, ut objurgatio plurimorum eum corrigat, ut ibidem Glossa dicit; et has duas causas Glossa interl. ex Hieronymo tangit ibidem super illud: *Adhabe tecum etc.; studio scilicet corrigendi vel convincendi.*

Ad quartum dicendum, quod praelatus potest dupliciter considerari; aut secundum quod iudicio praesidet; et sic dicere praelato est dicere Ecclesiae; et sic prius debent testes adhiberi quam praelato dicatur: aut extra iudicium existens; et sic dicere praelato non est dicere Ecclesiae, sed personae quae potest prodesse et non obesse; quia nullus magis potest prodesse quam praelatus; et secundum hoc debet prius dici praelato quam testibus ostendi aliis, ut quanto minus potest fieri, publicetur; et tunc praelatus adhibetur quasi unus de testibus. Talis enim debet esse ordo correatio nis fraternae, quem Augustinus in regula tradit; ut cum quis oculi petulantiam, vel aliud peccatum quodcumque in fratre suo advertit, statim admonere debet, ne coepa progrediantur, sed de proximo corriganter. Quod si post admonitionem iterum vel tertio id facere videatur, tunc debet quasi vulneratus sanandus manifestari. Sed antequam in publicum prodatur, quod fit cum Ecclesia dicitur, prius debet alteri vel tertio demonstrari, quod est adhibere unum vel duos testes; et inter eos quibus ostendi debet, antequam aliis ostendatur, per quos convincendus est, si negaverit, prius praeposito debet ostendi post admonitionem, ut secretius correatio nis non innoscat ceteris. Et ita primo debet admoneri; secundo praelato ostendi; tertio testes adhiberi; quarto in publicum produci convincendus, si negaverit. Sed duo media Dominus sub uno comprehendit.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod secundum Gregorium in Pastoralis (part. 2, cap. 10), *nonnulla peccata sunt leviter corrigenda. Nam cum non malitia, sed ignorantia sola vel infirmitate delinquitur, necesse est ut magno moderamine ipsa delicti correatio temperetur. Nonnulla autem sunt vehementer increpanda, ut cum culpa ab auctore non agnoscitur increpanda, ut cum culpa ab increpantis ore sentitur; et cum quis sibi malum quod perpetravit levigat, hoc contra se gravi-*

ter ex corripientis asperitate pertimescat. Et quamvis ille loquatur de correptione quae praelatis competit, tamen etiam in correptione quae ab aliis fit, hoc est observandum; quamvis fraterna correptione semper magis debeat ad lenitatem accedere; quia non ex auctoritate officii, sed ex caritatis affectu exhibetur.

Et per hoc patet solutio ad objecta.

Expositio textus.

Moyses et Aaron sacerdotes. Moyses sacerdos dicitur non officio oblationes offerendi, sed quia sacra primitus populo dedit immediate a Deo accepta, Psal 98, 6: *Moyses et Aaron in sacerdotibus ejus.*

Cum esset pontifex anni illius, prophetavit. Sciendum, quod in verbo Caiphae fuerunt quatuor. Primo inspiratio immissa, per quam utilitas passionis Christi cordi ejus inspirata fuit a Spiritu sancto; secundo intellectus quem ipse ex illa inspiratione concepit; tertio intentio exprimi intellectum suum, et ad effectum perducendi; quarto verba ipsa prolata. Primum quidem fuit quaedam participatio prophetiae; secundum fuit falsus intellectus a scipso; tertium fuit iniqua intentio: quantum fuit vera locutio, quamvis non secundum intellectum ejus; et ideo primum fuit a Spiritu sancto, non autem secundum, neque tertium; sed quartum aliquoties fuit a Spiritu sancto regulante verba illius ut consonarent inspirationi ab eo factae.

Nullus officio sacerdotis uti debet nisi immunitas sit ab illis quae in aliis iudicet. Hoc intelligendum est de mortalibus: quia sacerdos potest sine peccato de illis venialibus absolvere in quibus ipse

est: quia per ea non redditur executione officii indignus.

Ideo liberavit peccatricem, quia non erat qui juste projiceret lapidem; id est, ex hoc occasione liberationis ejus sumpsit.

Diligens ergo investigator sapienter interroget a peccatore quod forsitan ignorat, vel verecundia veluti occultare. Sed contra, deferunt scrutantes scrutatio, qui scrutati sunt iniquitates, ut dicitur in Psal. 65. Ergo videtur quod sacerdos non debeat persequi conscientiam subditorum.

Et dicendum, quod sacerdos debet persequi conscientiam peccatoris in confessione quasi medicus vulnus, et iudex causam: quia frequenter quae prae confusione confitens taceret, interrogatus revelat. Sed tamen in interrogationibus faciendis tria sunt attendenda. Primo ut quilibet peccator interrogetur de peccatis quae consueverunt in hominibus illius conditionis abundare. Non enim oportet quod a milite quaeratur de peccato clericorum aut religiosorum, aut e converso. Secundo ut non fiat explicita interrogatio de peccatis, nisi de illis quae omnibus manifesta sunt; de aliis autem ad inventionem peccatorum illa debet a longinquo fieri interrogatio, ut si commisit, dicat; et si non commisit, non addeat. Tertio ut de peccatis praecipue carnalibus non descendat nimis ad particularia circumstantias: quia huiusmodi delectabilia quantum magis in speciali considerantur, magis concupiscentiam nata sunt movere, ut dicitur in 5 Ethic. (cap. ult.); et ideo potest contingere ut confessor talia quaerens et sibi et contenti noceat; et sic quandoque deficiat in suo scrutatio iniquitates scrutantes.

Maledicam benedictionibus vestris, quae scilicet ita sunt vestrae quod non Dei.

DISTINCTIO XX.

De his qui in fine poenitent.

Sciendum est etiam, quod tempus poenitentiae est usque in extremum articulum vitae. Unde Leo Papa (epist. 92, cap. 3, et refertur in Deer. dist. 6, cap. 1): *Nemo est de sperandis dum in hoc corpore constitutus est: quia non nunquam quod diffidentia aetatis (1) differtur, consilio mature perficitur.* Augustinus tamen de poenitentiam diffidentibus ita scribit (lib. 4 humiliarum, hom. 41): *Si quis positus in ultima necessitate, voluerit accipere poenitentiam, et accipit, et mox reconciliatur, et hinc vadit; fateor vobis, non illi negamus quod petit; sed non praesumimus quia bene hinc exit. Si securus hinc exierit, ego nescio. Poenitentiam dare possumus, securitatem vero non. Numquid dico, Damnabitur? Sed nec dico, Liberabitur. Vis ergo a dobio liberari? Age poenitentiam dum sanus es. Si sic agis, dico tibi quia securus es: quia poenitentiam egisti eo tempore quo peccare potuisti. Si vis agere poenitentiam quando iam peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa.* Item (lib. paulo infir. 1): *Daue res sunt. Aut ignoscitur tibi, aut non ignoscitur. Quil horum tibi sit futurum, nescio. Ergo tunc certum, et dimittit incertum.* Sed quare hoc dixit Augustinus? cum poenitentia quae in fine agitur, in Psalmo (140) appellatur sacrificium respertum, quod erat acceptabilis in lege: et in quacumque die invocetur, Deus adit; et quacumque hora ingruerit, et conversus fuerit peccator, vita vivet, et non morietur (Ezech. 18). Sed illa dixit Augustinus propter illos qui poenitentiam usque in finem vitae protrahunt, et tunc non ex Dei amore videntur poenitere, sed timore mortis, quasi ex necessitate. Unde idem (alius Auctor, de vera et falsa Poenit., cap. 17),

(1) In edit. Nicolai deest diffidentia aetatis.

poenitentiae remedium. Sed magnum est cui Deus tunc inspirat, si quis est, veram poenitentiam. (Et cap. 18): *Sed si etiam sic conversus, vita vivat, et non morietur; non tamen poenitentiam quod evadat omnem poenam. Nam prius purgandus est igne purgationis, qui in aliud saeculum distulit fructum conversionis. Hic autem ignis, etsi aeternus non sit, miro modo passus sit aliquis in hac omni poenam quam nunquam passus sit poena, licet in vita. Nunquam in carne tanta inventa est poena, licet mirabilia Martyres passi sint tormenta, et multi nequiter iniqui quanta saepe sustinerunt supplicia.* Ex his satis ostenditur quam periculosum sit differre poenitentiam usque in finem vitae. Si tamen etiam tunc vera habeatur poenitentia, hominem liberat, et vitam mortis impetrat, non sic tamen ut nullam sentiat poenam; nisi forte tanta sit vehementia gemitus et contritionis, quae sufficit ad delicti punitionem. Licet ergo sit difficile ut tunc sit vera poenitentia, quae tam sera venit, quando cruciatus est membra ligat, et dolor sensum opprimit, ut vis homo aliquid cogitare valeat, melior est tamen sera quam nulla. Poenitentiam tamen si in extremo vitae hiatus advenit, sanat et liberat. Multum sera fuit latronis poenitentia, sed non fuit vera indulgentia. Sed licet latro veniam meruisset in fine de omni crimine, non tamen degit baptizatus peccandi et perseverandi auctoritatem.

De his qui poenitentiam non complent.

Si vero quaeritur de illis qui in hac vita poenitentiam non complent, utrum transirent sicut per ignem purgatorii, ut ibi quasi complent quod hic minus fecerunt; idem dicimus et de istis esse sententiam, et de his qui in extremis poenitent. Si enim tanta fuerit cordis contritio, et delicti exprobratio, ut sufficiat ad peniendum peccatum, liberi ab aliis poenis trahuntur ad vitam, etsi inextinguibile fuerit poenitentia: quia perfecte poenitentur, et ingemiscunt corde. Qui vero non adeo conteruntur corde, et ingemiscunt pro peccato, si ante expletionem poenitentiae decesserint, ignem purgatorium sentent, et gravius poenitent quam si hic implesset poenitentiam: *Horrendum est enim incidere in manus Dei viventis.* (Heb. 10, 31). Deus enim, cum sit misericors et justus, ex misericordia poenitentis ignoscit, non reservans peccatum ad delictum. Aut enim poenitentia non dimittit non poenitendo, Deus autem poenitentiam exigendo. Est poenitentia interior, et exterior. Si ergo interior poenitudo fuerit tanta ut sit sufficiens ultio peccati, Deus, qui hoc novit, ab illo qui taliter poenitet, alterius poenam non exigit. Si vero interior poenitudo non sufficit in vindictam peccati, nec exterior poenitentia impletur; Deus qui modos et mensuras peccatorum et poenarum novit, addit poenam sufficientem. Studeat ergo quisque sic delicta corrigere ut post mortem non oporteat poenam tolerare. Quaedam enim peccata mortalia in poenitentia fiunt venialia, non tamen mox sanantur. Saepes enim infirmus moreretur, si non medicaretur; non tamen statim medicus sanatur. Languet viturus, qui prius erat mortuus. Qui autem impoenitus moritur, omnino moritur, et aeternaliter cruciabitur. Si enim semper viveret, semper peccaret (Ex praedictis lib. de vera et falsa Poen., cap. 18, et in Deer. ubi supra).

De illo cui sacerdos indiderit in iungit parvam poenitentiam.

Si vero de illo quaeritur qui satisfactionem injunctam impleverit, quae ignorantia vel negligentia sacerdotis peccato condigna non fuit, utrum de vita migrans ab omni poena liber sit: idem respondeo quod supra de illo qui poenitentiam non complerit, dixi. Quia si tantum est lamentum interioris doloris ut sufficiat in vindictam peccati, omnino liberatus est. Si vero non sufficit dolor interior simul cum poena injuncta, addit Deus poenam. Quod autem interduum sufficit dolor interior ad vindictam peccati, certum documentum habemus in illo latrone qui sola mensis contritione et confessione statim ut conversus fuit, poenitentiam ingredi meruit. Sed quia dispensator Ecclesiae contritionis quantitate non perpendunt, quibus non est datum intelligere occulta cordium, omnibus leges poenitentiae constituunt. Tam magis quam minus de peccato dolentibus: quorum studium ad hoc praecipue tendere debet, ut cordis dolorem, quantum fas est, cognoscat, et secundum ipsius modum satisfactionem injungant. Unde Augustinus (in Enchirid., cap. 65): *In actione poenitentiae, ubi tale quid commissum est, ut is qui commisit, a Christi etiam corpore separatur, non tam considerata est mensura temporis quam doloris. Cor enim contritum et humiliatum a Deo non despicit (Psal. 1). Verum quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, nec in aliorum*

S. Th. Opera omnia. V. 7.

notitiam per verba (1) vel alia quacumque signa procelit cum sit coram illo cui dicitur (Psal. 57, 10): *Genui tus meus a te non est absconditus; recte constituitur ab his qui Ecclesiae praesunt, tempora poenitentiae, ut satisficiat etiam Ecclesiae, in qua peccata ipsa remittuntur: extra eam quippe non remittuntur. Ipsa enim Spiritum sanctum dignus accepit, sine quo non remittitur ulla peccata.* Hieronymus (2) (ut refertur dist. 1 de Poenit.): *Mensuram signant canones pro unoquoque crimine, ut de singulis dicant qualiter unumquodque emendandum sit; sed magis in arbitrio sacerdotis intelligentis satisficiat, sed magis quia apud Deum non tantum videtur ceterorum, temporis, quantum doloris; nec abstinentia tantum ciborum, quantum mortificatio vitiorum. Ideoque tempora poenitentiae pro fide et conversatione fidelium poenitentium abbrevianda praecipunt, et pro negligentia protelanda; pro quibusdam tamen culpis modi poenitentiae sunt impositi.*

Quod morientibus non sit imponenda satisfactio, sed immo-tescenda.

Solet etiam quaeri, utrum satisfactionis lex morituris sit imponenda. De quo Theodorus Cantuariensis Episcopus in poenitentia suo sic ait: *Ab infirmis in periculo mortis positus (3) pura inquirenda est confessio peccatorum; non tamen est illis imponenda quantitas poenitentiae, sed immo-tescenda; et cum amicorum orationibus et elemosynarum largitionibus pondus poenitentiae sublevandum, si forte migraverint (4). Si vero convalescerint, poenitentiae modum a sacerdote impositum diligenter observent. Alis vero pro qualitate peccati poenitentia decernenda est praesidentium arbitrio.* Unde Leo Papa (5): *Tempora plenitudinis habita moderatione constituenda sunt tuo iudicio, prout commensuratum animus perspereris esse devotus. Pariet etiam habere debet aetatis senilis intuitum, et respicere periculum lorum quorumcumque vel aegritudinem necessitates (6).*

In necessitate non est neganda poenitentia vel reconciliatio.

Sciendum etiam, quod tempore necessitatis non est neganda poenitentia vel reconciliatio poenitentibus. Unde Leo Papa (7): *His qui tempore necessitatis et periculi urgentis instantia praesidium poenitentiae et munus reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est. nec reconciliatio deneganda: quia misericordiae Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire. Quod si ita aliqua aegritudine aggravati sunt ut quod paulo ante possebant, sua praesentia sacerdotis significare (8) non valeant, testimonia eis fidelium circumstantium prodesse debebunt, ut simul (9) poenitentiae et reconciliationis consequantur beneficium.* Item Julius Papa (10): *Si presbyter poenitentiam abnegaverit morientibus, reus erit animarum: quia Dominus ait (Ezech. 25, 27): Cum conversus fuerit, tunc salvus erit. Vera enim confessio ultimo tempore potest esse: quia non modo temporis, sed etiam cordis Deus inspector est, sicut latro probat.*

Quod presbyter non reconcilet inconsulto Episcopo nisi in necessitate.

Non debet tamen presbyter poenitentem reconciliare inconsulto Episcopo, nisi ultima necessitas cogat. Unde in Carthaginensi Concilio (11): *Presbyter inconsulto Episcopo non*

(1) Al. nisi per verba.

(2) Quod subiungitur ex Hieronymo, et cap. Mensuram sic notatur, nec apud illum ullibi extat, et ex antiquo poenitentia sumptum potius esse, appendix quoque ibi addit (Ex edit. P. Nicolai).

(3) Nicolai addit per presbyteros.

(4) Nicolai: ne obligati (vel obnoxii) poenitis a communione et consortio veniae fiant alieni. Si vero divitiis a periculo illo erepti convalescerint etc.

(5) Epist. 79, cap. 6 (Ex edit. P. Nicolai).

(6) Pergit Nicolai: in quibus si quis ita graviter urgeatur ut dum adhuc poenitet, de salute illius desperet, oportet ei per sacerdotalem sollicitudinem communi gratia subveniri.

(7) Epist. 81, plenius quam hic, et in Deereti textu causa 26, quaest. 6, cap. His qui, et in prior Appendix ex cap. Tempora (Ex edit. P. Nicolai).

(8) Al. sub praesenti significare.

(9) Al. simulque.

(10) Refertur in Deereti causa jam indicata cap. Si presbyter (Ex edit. P. Nicolai).

(11) Nempe tertio cap. 32 (Ex edit. P. Nicolai).